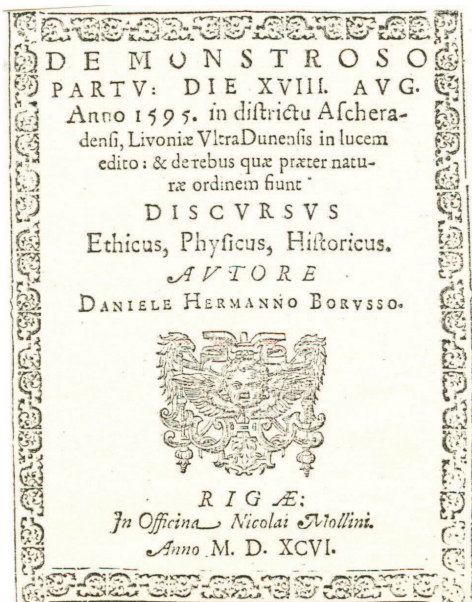

Ojārs Zanders

Tituls no D.Hermaņa sacerējuma "De monstroso partu...", kas nācis klajā N.Mollīna spiestuvē Rīgā 1595.gadā

D.Hermaņa sacerējuma "De monstroso partu..." teksta lappuse

INSIGNIA ANTIQVISSIMÆ CIVITATIS Rigenfis, Metropolis Livoniae.

Um neq, Dogma Dei, neq, se Livonia nosset, Inq, sui hanc traberet Christus ovile gregis: Accessus primus fuit alta per aquora, flumen In Dunam, & tractum, RIGA vetusta, tuum. Transversa hinc claves portam supra altius extant: Prima via hoc portu quod reserata fuit. Seu dedit has claves Papa: seu via prima reclusa: Utraq, origo sua non ratione caret. Dum tamen hanc terrā primi intravere Bremenses, Fertur ab illorum Stemmata Stemma datum. Post, quia successit Crucis Ordo, hanc auxit & Urbē, Creditur in Clypei vertice, Crux posita. Sanguineus Clypei color est. Nam sanguine, & arc, Hanc Urbem Civēs constituere suo.

Dan. Herm.

Daniels Hermanis — Dancigas un Rīgas humānists un dzejnieks (1543–1601)

2011.gada 11.martā izcilajam latviešu bibliotekāram un grāmatzinātniekam Ojāram Zanderam apritēja astoņdesmitā mūža gadskārta. Pētnieka radošajā biogrāfijā ir vairāk nekā 1000 rakstu un sešas grāmatas. Daudzās publikācijās zinātnieks pievērsies līdz tam nepzinātām kultūrvēstures parādībām. Raksts "Daniels Hermanis — Dancigas un Rīgas humānists un dzejnieks (1543–1601)" atklāj saistošu, taču maz zināmu 16.gadsimta Rīgas kultūras un politikas vēstures lappusi. Raksts sākotnēji veidots kā referāts Vācijas un Polijas kopīgi organizētajai zinātniskajai konferencei par seno Dancigu. Konference notika 1997.gadā Gdaņskā. Referāta teksts līdz šim nav ticis publicēts ne dz Vācijā, ne dz Polijā, ne dz Latvijā.

Pirms 74 gadiem, 1937.gada augustā, Rīgā notika svarīga Baltijas telpas vēsturnieku tikšanās — "Conventus primus historicarum Balticorum", kurā piedalījās arī daudzi vācu un poļu vēstures pētnieki. Konferences

rezultāts bija biezs sējums (Rīga, 1938), kurā viens no referentiem — poļu vēsturnieks Leons Kočijs (Leon Koczy, 1900–1981) — atzist: "Ja raugās Ziemeļeiropas kartē, Rīgas–Dancigas paralēle ir uzkrītoša" (301.lpp.). Aiz Lībekas un Dancigas (tagad — Gdaņskas) Rīga bija trešā svarīgākā ostas pilsēta pie Baltijas jūras. Hanzas savienības sākumposmā (14.gadsimtā) Danciga un Rīga bija atkarīgas no Lībekas, taču vēlāk tās attīstījās lielākoties pašu spēkiem. Pieminētā vēsturnieku tikšanās bija veltīta politikai un komercijai. Es vēlētos akcentēt Dancigas un Rīgas kultūras mijiedarbi.

Humānists un dzejnieks Daniels Hermanis (Daniel Hermann) nebija dzimis livonietis. Viņa tēvs Andreass Hermanis bija nelielas Austrumprūsijas pilsētiņas Neidenburgas¹ birģermeistars. No viņa četriem dēliem divi bija miruši agrā bērnībā. Arī Daniela vecākais brālis Johans Hermanis (Johann Hermann), kas dzejniekam bija īpaši tuvs, nomira spēka gados.

Johans Hermanis bija studējis Parīzē un Itālijas labākajās universitātēs, pēc tam devies uz Kēnigsbergu un Vitenbergu. Viņš pārvaldīja sešas valodas, rakstīja dzeju vācu, grieķu un latīņu valodā. Dažas no savām grāmatām viņš atstāja jaunākajam brālim Danielam.

Par zinātniskiem ceļojumiem interesējās arī Daniels. Vispirms viņš no Neidenburgas devās uz Kēnigsbergu, tad 1558.gadā, 15 gadu vecumā, sāka mācīties izcilā vācu pedagoga Johana Šturma (*Johannes jeb Jean Sturm*, 1507–1589) dibinātajā un vadītajā protestantiskajā ģimnāzijā² Strasburgā (tagad — Strasbūra). Jau toreiz viņš saņēma balvu par pašsacerētu dzejoli latīņu valodā. Taču Strasburgas ģimnāzija vēl nebija augstskola, tādēļ Daniels atgriezās Kēnigsbergā, kur 1544.

gadā bija nodibināta universitāte, ko vadīja slavenais humānists un dzejnieks Georgs Sabīnijs (*Georg Sabinus*, 1508–1560). Daniels apmeklēja arī Heidelbergas un citas vācu universitātes.

Kad 1567.gadā Strasburgas ģimnāzija kļuva par akadēmiju, Daniels atgriezās Strasburgā. Tieši viņam bija gods noslēgt akadēmijas atvēršanas svinības, deklamējot publikai pašsacerētu dzejoli latīņu valodā. Dzejolis, sacerēts plūstošajos latīņu heksametros, atspoguļo Strasburgas stāvokli, kā arī akadēmijas mācībspēkus. Šis skolas laika sacerējums vēl neparāda lielu patstāvību, jo tēmas bija izvēlēties un licis apdzejot pats Johans Šturms.

Strasburgas akadēmijā studēja vīri, ar kuriem arī vēlāk Danielam bija draudzīgas attiecības: nākamais Polijas kanclers Jans Zamoiskis (*Jan Zamojski*, *Ioannes de Zamość*, 1542–1605) un Lietuvas maršals, vēlāk Viļņas vojevoda Nikolauss Kristofors Radzivils (*Nicolaus Christophorus Radziwiłł*, 1549–1616), kurš tāpat kā daudzi citi augstdzimušās Radzivilu dzimtas pārstāvji bija saistīts ar Livonijas likteņiem. Jau Strasburgā Daniels iepazinās ar vairākiem ļaudīm no Livonijas un Kurzemes. Par to liecina, piemēram, 1566.gadā Johana Daubmana (*Johann Daubmann*) tipogrāfijā Kēnigsbergā iespiestais veltījums Kurzemes hercogam Gothardam Ketleram "Epithalamion illustri principi ac domino D.Gotthardo in Livonia, Churlandiae et Semigalliae duci...". Kādā draugam Tiedemanim Gīzem (*Tiedemann Giese*) veltītajā piemiņas rakstā, no viņa šķiroties, dzejnieks novēlēja tam amatu Polijas karaļa (kas tolaik Livonijā cīnījās ar maskaviešiem) padomē, turklāt laimīgu dzīves novakari karaliskajā pilsētā Rīgā. Toreiz Daniels Hermanis, pro-

tams, nenojauta, ka šāds liktenis lemts viņam pašam! Vēlākajos Daniela Hermaņa darbu apkopojumos iznāk arī 1575.gadā Kēnigsbergā iespiestais sacerējums "Carmen de vita litterata", kas zināms arī ar citu virsrakstu "De vita litterata sive scholastica, oratio in academia argentinensi publice habita".

No 1568.gada divus gadus Daniels Hermanis studēja Bāzelē. Tapa virkne veltījuma dzejoļu (*Gelegenheitsgedichte*), kas sniedz ieskatu Šveices reliģiskajos strāvojumos, kā arī Bāzeles situācijā. Sevišķi interesants ir apjomīgais dzejolis par godu 1569.gadā Bāzelē doktora grādu ieguvušajam Filipam Kamerārijam (*Philipp Camerarius*, 1537–1624) — viņa gūsts Romas inkvizīcijas cietumos ir detalizēti atspoguļots. Viens dzejolis veltīts pēdējā Livonijas ordeņa mestra Gotharda Ketlera tuviniekam Gosvinam Ketleram, kuram tēvocis likts par paraugu; viņam būtu jāstrādā tāpat kā Gothardam, tad arī viņa nākotne būs slavas vainagota. Īsu brīdi Daniels Hermanis studēja arī Ingolštātē, bija karadienestā un cīnījās pret turkiem. 1571.gadā viņš atkal bija ceļā uz Vitenbergu, lai noslēgtu savu humānistisko izglītību.

Līdz šim studējis valodas, filozofiju un tiesības, tagad viņš pievērsās dabaszinātnēm. Tā laika zināšanas bija vairāk vai mazāk enciklopēdiskas, no īsta humānista tika prasīts, lai viņš būtu kompetents ne vien gramatikā un tiesībās, bet arī astronomijā un dabaszinātnēs. Daniels Hermanis apmeklēja Saksijas raktuves, dažu augstmaņu sabiedrībā apceļoja Bohēmiju, Morāviju, Silēziju un tad devās atpakaļ uz Vitenbergu.

Īsi pēc atgriešanās Vitenbergā Danielu Hermani sasniedza sēru vēsts par tēva nāvi, drīz pēc tam turpat Vitenbergā nomira vecākais brālis Johans, kurš pavisam nesen bija sācis priekšlasījumus par senebreju valodas gramatiku un Talmudu. Viņam veltītais nekrologs, sacerēts latīņu heksametra pantos, pieskaitāms Daniela Hermaņa labākajiem dzejoļiem. Pēc brāļa nāves Daniels kļuva par Hermaņu nama pēdējo dzinumam, lai gan Neidenburgā vēl dzīvoja māte un divas māsas.

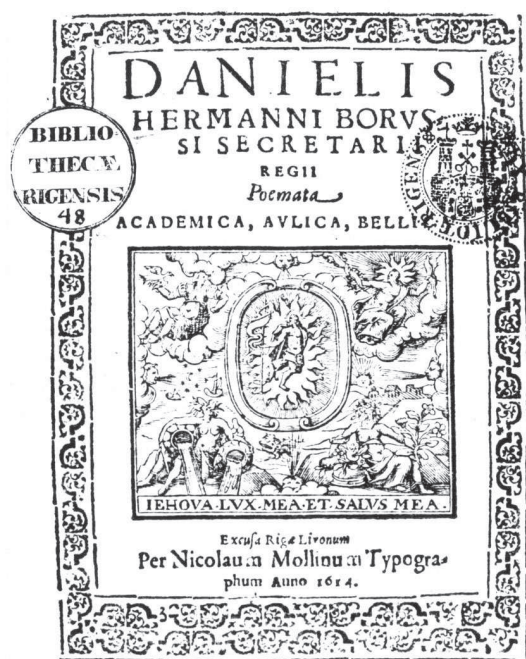
Danielam Hermanim bija izteikta vajadzība pēc labas sabiedrības un viņa dzīvespriecīgais raksturs palīdzēja iegūt plašu draugu loku. Par to liecina šajā laikā sarakstītās Daniela Hermaņa garīgās un laicīgās

D.Hermaņa filozofiskā apcere, kas veltīta Rīgas humānistu aizbildnim, Polijas kancleram J.Zamoiskim. Iespiesta N.Mollina tipogrāfijā Rīgā 1600.gadā

dziesmas. 1572.gadā Vitenbergā iznāca “De passione et morte Christi carmen”, bet 1570.gadā draugam, Donas burggrāfam (*Burggrafen von Dohna*) veltītā dziesma “Propempticon...”. Kopā ar Donas burggrāfu Daniels Hermanis apceļoja Silēziju un Saksiju, īpašu uzmanību pievēršot sudraba lautzuvēm un to ģeoloģiskajai izpētei. Viena dziesma adresēta galdabiedram no Livonijas — Johanam Vīgandam (*Johann Wigand*), nosūtot viņam vārda dienā poētisku laimes vēlējumu “Vor allem bist Du Wigand zu Waffenspiel und hartem Streit geboren/aber edel im Felde, bist Du auch weise im Rat” (“Vīgand, vispirms Tu esi dzimis ieroču spēlei un grūtiem strīdiem/bet cēls Tu kaujas laukā esi un vieds padomā”).

Kad Daniels Hermanis veltīja erchercogam Rūdolffam II (1552–1612) dzejoli sakarā ar viņa kronēšanu par Ungārijas un Horvātijas karali 1572.gadā, viņš izpelnījās latīņu kancelejas un ķeizarkās palātas sekretāra

Tituls un beigu lappuse D.Hermaņa darbu izdevumam N.Mollina tipogrāfijā Rīgā 1614.gadā

amatu. Šo panegiriku³ par Rūdolffu II Daniels Hermanis rakstīja grūtos apstākļos — braucot pa Donavu, smagi slimis, ar augstu temperatūru, trokšņojošu kuģa matrožu ielenkumā.

Vīnē viņš ieradās pavisam sasirdzis un pirmajā laikā bija patiesi drūms, jo arī amats viņam netika tūlīt piešķirts. Viņam vajadzēja pa daļai strādāt Vīnē un Prāgā, turklāt izpildīt dažādus uzdevumus Silēzijā un Morāvijā. Beidzot ķeizars viņu iecēla muižnieka kārtā, piešķīra arī ģerboni un slepensekretāra nosaukumu.

Vīnē Danielam Hermanim vairākkārt nācās meklēt ķeizara Maksimiliāna II (1527–1576) slavenā personiskā ārsta Krato palīdzību. Krato (*Johannes Kraft*, 1519–1585) bija ne tikai ievērojams ārsts, bet arī atklāts Reformācijas atbalstītājs. Viņš bija 6 gadus dzīvojis Vitenbergā pie Mārtiņa Lutera un tieši viņam mums jāpateicas par

daudzām saglabātajām Lutera galda runām. Arī Maksimiliāns II bija labvēlīgi noskaņots pret humānistiem un iecietīgs pret protestantiem.

Šajā laikā tapuši nozīmīgi Daniela Hermaņa politiskie dzejoļi: par *interregnum* posmu Polijas pārvaldībā, asiņainajām kāzām Parīzē 1572.gadā⁴, Francijas karaļa Anrī III⁵ bēgšanu no Varšavas uz Parīzi pēc sava brāļa Kārļa IX nāves. “No odžu sēklas izauguši Valuā”, apgalvoja Daniels Hermanis. Kā lapsa ar viltu Anrī III ieguvis Polijas kroni. Daniels Hermanis polemizēja ar franču dzejniekiem, kas atspoguļoja hugenotu vadoņa, valstsvīra admirāļa Gaspāra de Koliņī (*Gaspard de Coligny*, 1519–1572) nogalināšanu Sv. Bērtuļa naktī kā varoņdarbu.

No šī laika mums zināmi arī Daniela Hermaņa satīriskie dzejoļi. Piemēram, ar dzēlīgām vārsēm viņš apsvēica ķeizara bibliotekāru Hugo Blociju⁶, kurš trešo sievu apglabājis, tūlīt apņēma ceturto — bagātu dāmu. Dažus mēnešus vēlāk viņš Blocijam piesūtīja otru apsveikuma dzejoli. Vecā sieva nomirusi, bet par to nevajadzētu raudāt, jo viņam atlikuši viņas spožie dālderī.

Pēc ķeizara Maksimiliāna II nāves 1576.gadā Austrijā izzuda tolerance, kas līdz šim tur bija valdījusi. Jaunais ķeizars Rūdolfs II nonāca jezuītu ietekmē un protestantiem Vīnes galmā kļuva baisi. Pat vecais, nopelniem bagātais ārsts Krato devās projām. 1578.gadā Daniels Hermanis sasirga vēl nopietnāk nekā iepriekš. Līdz pat mūža galam viņš parakstīja savus dzejoļus ar vārdu “Borussia” (Prūsija), un arī tobrīd viņu pārņēma ilgās dzimtenes. “Obgleich zum Begräbnis jeder Ort gut ist, so laß mich, Herr, doch hier in der Fremde nicht sterben” (“Lai arī katra vieta apbedīšanai laba, neļauj, Kungs, man svešumā mirt”), rakstīja Daniels Hermanis. 1579.gadā viņš atstāja savu amatu un pameta Vīni. Viņu pavadīja daudzas šķiršanās dziesmas, piemēram, ķeizara matemātiķa Paula Fabrīcija (*Paul Fabricius*, 1529–1589) veltījums.

Pēc izveseļošanās Daniels Hermanis kļuva par Dancigas pilsētas sekretāru un tika bieži sūtīts pie Polijas karaļa Stefana Batorija (1533–1586). Daniels Hermanis viņu pavadīja arī karagājienos pret Krievzemi, visbeidzot kļuva par karaļa sekretāru.

Danciga padevās tikai īsi pēc niknā Stefana Batorija aplenkuma. Dancigas vēsturnieka Reinolda Kurikes (*Reinold Curicke*, 1610–1667) pilsētas aprakstā (pirmizdevums Dancigā un Amsterdamā 1687.gadā) Daniela Hermaņa vārdu atrodam vairākkārt: gan pilsētas rātes pārstāvju (*syndicorum*, 128.lpp.) sarakstā, gan sekretāru uzskaitījumā (130.lpp.). Jau 1583.gadā viņš kļuva par Dancigas sindiku.

Daniela Hermaņa pienākums bija sistemātiski sūtīt Dancigai pārskatus par karaļa karagājieniem pret Krieviju. Jau 1579.gada jūlijā Daniels Hermanis bija Kauņā, tad Viļņā, Polockā un Grodņā. Savā poēmā “Stephaneis” Daniels Hermanis atspoguļoja Polockas krišanu un tālākos kara notikumus. Nepabeigtais dzejdarbs pirmoreiz publicēts Dancigā (1582.gadā), tad Rīgā, izdevumā “Poemata” (1614.gadā).

Jāpiebilst, ka gandrīz tajā pašā laikā karalim Stefanam Batorijam dzejoli veltījis arī izcilais poļu dzejnieks Jans Kohanovskis (1530–1584). Tā pirmizdevums klajā nāca Krakovā 1583.gadā — “Ad Stephanum Bathorheum Regem Poloniae Moscho debellato, et Livonia recuperata epinicion”.

Šajā laikā notika galīgā Rīgas pievienošana Polijas–Lietuvas lielkņazistei. 1582.gada 16.novembrī Stefans Batorijs apstiprināja Rīgas pilsētas tiesības. Rīga tāpat kā Danciga bija Hanzas pilsēta un daudzas problēmas, arī attiecībā ar Poliju, bija līdzīgas. Piemēram, Dancigas pilsētas satversme īpaši neatšķīrās no tāda paša Rīgas dokumenta, tāpat arī ciņas par reliģisko un valodu brīvību.

Pasta nodeva Rīgā tika ieviesta pēc Dancigas tarifa. 1561. un 1575.gadā Rīga lūdza Dancigai arhitektu ostas izbūvei. Livonijas kara laikā (1558–1583) Rīga vairākas reizes saņēma no Dancigas pulveri. Dancigas valsts arhīvā pirms Otrā pasaules kara vēl varēja atrast daudz ziņu par Rīgu, arī aptuveni 113 Rīgas pilsētas vēstules Dancigai (1552–1619).

Danciga pilnvaroja Danielu Hermani sniegt ziņojumus arī par Rīgu, un šie ziņojumi bija nozīmīgs abu pilsētu informācijas apmaiņas avots poļu jautājumos. Ar savu padomu Daniels Hermanis palīdzēja arī Rīgas sūtņiem Viļņā.

Dzejnieks un humānists tika ierauts kara burzmā. Viņš bija pazīstams ar Polijas kancleru Janu Zamoiski un viņa padomnieku karalietās Georgu Farensbahu (*Farensbach*, 1551–1602), kuram dzejnieks veltījis daudz vārsmu.

Kara necilvēcību un brutalitāti dzejnieks vēroja, piemēram, Veļikije Luki pilsētas aplenkumā. Daudz šausminoša viņš skatīja arī Dinaburgā (Daugavpili), kur kāda ļauna sērga bija aizrāvusi no dzīves daudz ļaužu un lopu. “Ich hab mein Elend, mein Jammer an Dünastrom gesehen; sie klagen, sie wüßten keinen Unterschied zwischen dem Moskoviter und dem Polen, allein daß die Unsern nicht brennen und mit Feuer das Land verheeren” (“Esmu skatījis postu, nelaimi pie Daugavas; viņi žēlojas, ka nav atšķirības starp moskovītiem un poļiem, vienīgi mūsējie nededzina un ar uguni zemi nenoposta”).

Daniels Hermanis atgriezās Dancigā, kur palika apmēram gadu. Tikai tad, kad Stefana Batorija otrais karagājiens bija beidzies un sākušās miera sarunas ar Krieviju, viņš atkal kļuva karalim noderīgs. Dzejnieks devās uz Viļņu un sagaidīja tur ierodamies karali, kas bija pirmā tik augstas pakāpes amatpersona, kura 1582.gadā apmeklēja arī Rīgu. Daniels Hermanis pasteidzās tur ierasties pirms viņa, jau 1582.gada 1.martā. Pilsētā viņš atrada dzīvesvietu pie kādas atraitnes Ursulas Krēgeres (*Ursula Kröger*), kas drīz vien kļuva par viņa sievu. Jau 1582.gada 3.aprīlī, tikai mēnesi pēc ierašanās Rīgā, Daniels Hermanis rakstīja Dancigas rātei, ka viņš saderinājies ar Ursulu Krēgeri un nodomājis palikt Rīgā pavisam.

Viņš lūdza Dancigas rāti norīkot viņu darbam Rīgā par vienu no pastāvīgajiem pilnvarotajiem lietvežiem.

Tā kā arī Rīga bija kļuvusi poliska, sakari ar Dancigu kļuva vēl aktīvāki. Dancigas rāte tam piekrita un tūlīt deva Danielam Hermanim uzdevumu — aizbraukt uz Kurzemi pie hercoga Gotharda Ketlera un atgūt no viņa kādu senu parādu. Vecais hercogs uzņēma Danielu Hermani ļoti laipni, jo dzejnieks ar savas nākamās sievas starpniecību bija saradojies ar hercoga padomnieku Lūkasu Hibneru (*Lukas Hübner*).

Pēc tam Daniels Hermanis atgriezās Rīgā, lai svinētu savas kāzas. Diemžēl avoti par viņa tālaika sabiedrisko dzīvi ir ļoti skopi.

Ar īsiem pārtraukumiem Daniels Hermanis dzīvoja Rīgā. Viņš kļuva par karaļa ieceltā pārvaldnieka kardināla Radzivila vācu sekretāru un padomnieku, tika apdāvināts arī ar īpašumiem. Kā Rīgas pilsonis viņš aizstā-

“Tie nav mīlestības pinokļi, bet senās ķēžu grāmatas” — O.Zanders Latvijas Akadēmiskās bibliotēkas Rokrakstu un reto grāmatu nodaļā 2000.gadā (Gata Dieziņa foto)

vēja pilsētas intereses poļu galmā. Pēc kardināla aizceļošanas no Livonijas un Stefana Batorija nāves viņš bija Vendenes (Cēsu) vojevodas Georga Farensbaha dienestā, kurš Danielu Hermani vairākkārt sūtīja uz Poliju. Noguris no daudzajiem apkārtbraucieniem, dzejnieks atkāpās no valsts dienesta, lai sevi pilnībā veltītu rakstniecībai. Daniels Hermanis aizgāja viņšaulē 1601.gada decembrī un tika apglabāts Rīgas Doma baznīcā.

Viens no svarīgākajiem Daniela Hermaņa Rīgas perioda darbiem ir jau 1583.gadā Krakovā izdots dzejējums latīņu valodā par dzintara rašanos. Šo darbu ar dzintara attēlu titullapā un marginālījām lappušu malās sevišķi bija iecienījis kanclers Jans Zamoiskis. “De rana et lacerata, succino prussiaco insitis, discursus philosophicus” — poēmas trešais izdevums iznāca Rīgā 1600.gadā. Šis darbs atrodams arī krājumā “Poemata”.

Polijas–Zviedrijas kara laikā ļaužu uzmanība bieži bija pievērsta neparastām, pārdabiskām parādībām: komētām, karu vēstošajam asinslietum⁷ u.tml. 1595.gada 18.augustā Ašerādenas (Aizkraukles) apriņķī Daugavas labajā krastā pasaulē nāca neparasti kropls cilvēks, par kuru dzejnieks uzrakstīja ētisku, fizioloģisku un vēsturisku diskursu 340 pantos. Darbs “De monstroso partu...” iznāca 1596.gadā Rīgā Nikolausa Mollīna spiestuvē. Jābūt aklam, lai nepamanītu, ka Dievs ar šī neparasti kroplā cilvēka piedzimšanu rādījis visas valsts spoguļattēlu. Ne

veltī dzejojumā iekļauts Livonijas politiskās un reliģiskās situācijas attēlojums. Šajā darbā dzejnieks sludina vienotību, pirmkārt, vienotību. Drīz pēc šīs dziesmas sacerēšanas Daniels Hermanis smagi sasirga. It kā pats būtu savu likteni paredzējis.

Daniels Hermanis uzskatīja par pietiekami svarīgu veltīt dzeju Dorpatas (Tartu), Pērnavas, Cēsu pārvaldniekiem, cietokšņu pavēlniekiem, aristokrātiem un Rīgas pilsētas rātei, tāpat arī citām Livonijas pilsētām.

No šī perioda saglabājusies virkne politisko dziesmu, ko pats dzejnieks sauca par "bellica" (kara dziesmas). To krājums iznāca pēc Daniela Hermaņa nāves. Viņa atraitne Ursula Krēgere pēc nelaiķa vēlēšanās grāmatu veltīja Rīgas pilsētai. Krājumā apjomīgākais dzejdarbs ir jau pieminētais "Stephaneis", kura trīs daļās atspoguļots Stefana Batorija karagājieni (ko daļēji piedzīvoja arī pats Daniels Hermanis). Pirmie divi dziedājumi izdoti jau 1582. gadā Dancigā, vēlāk noslīpēti un nogludināti. No trešā dziedājuma saglabājušies tikai 187 panti, dzejolis palicis nepabeigts. Daniels Hermanis teic — nākamā paudze apzināsies, ka viņš nav palicis pateicību parādā karalim Stefanam, kurš viņam parādījis tik daudz žēlastības.

Ar dzejojumu Daniels Hermanis apsveica arī nākamo Polijas karali — Zigmundu III Vasu. Viņš cerēja, ka Livonija iegūs mieru draudošā zviedru un poļu konflikta apstākļos. Viņam nācās vilties, jo tieši Zigmunda III valdīšana izraisīja karu un nabadzību. Dzejnieka noskaņojums jo dienas jo kļuva drūmāks.

Vairākus dzejoļus Daniels Hermanis veltījis kancleram Janam Zamoiskim un viņa dibinātajai mācībiestādei Polijā "Academia Samosciana" (1594.gads). 1594.gadā kā vienlape Nikolausa Mollīna spiestuvē Rīgā iznāca karavadoņa Georga Farensbaha biogrāfija. Vācu valodā dzejā paustais apraksts rodams arī cita Rīgas humānista Georga Ciglera (Ziegler) grāmatā "Weltspiegel" ("Pasaules spogulis", Rīga, 1599). Dzejojuma noslēgumā Daniels Hermanis par kareivīgo algotni apgalvo: "Sein Leben muß einmal vergehen/Sein Tugend wird unsterblich stehn" ("Viņa dzīve vienreiz beigsies/bet tikums paliks nemirstīgs"). Tieši šī samākslotība ir vismazāk ticama. Daniels Hermanis sarakstījis arī veselu virkni mazāku dziesmu. Viena no tām saucas "Flehentliche Bitte des trauenden Livlanden an des Königs Majestät und die polnisch litauischen Stände" ("Sirsnīgs uzticīgās Livonijas lūgums viņa karaliskajai majestātei un poļu-lietuviešu [augstākajai] kārtai"): Polijas–Zviedrijas karš (1600–1629) plosās zemē; kas paliks no Livonijas cīņā pret vareno ienaidnieku? Vajadzētu taču vismaz Rīgu — Livonijas vienīgo rotu — pasargāt; kamēr vien būs Rīga, arī Livonija nebūs pilnībā zaudēta.

Palīdzība nāca, bet tā nebija pietiekama un Daniels Hermanis uzrakstīja dziesmu par neciešamajiem apstākļiem Livonijā — "Livlands unhaltbarem Zustande" ("Ein Volk bedrückt das andere un der Krieg entbrennt"; "Viena tauta apspiež otru un izceļas karš"). Īsi pirms nāves Daniels Hermanis vēl sveica Polijas militāro uzvaru

pār Zviedriju (1601.gadā) un tad 29.decembrī viņa dzīvesbiedre aizdarīja viņa acis uz mūžu. Daniels Hermanis jau agrāk bija uzrakstījis epitāfijas tekstu, kurā skan šādas rindas: "Hic jaceo Daniel Herman de gente Borussia". Un epitāfijas noslēgumā: "Nec mihi Vita brevis, nec mihi longa fuit".

Latvijas Universitātes Akadēmiskajā bibliotēkā saglabāties ap desmit Daniela Hermaņa personīgās bibliotēkas grāmatu. Dažas vispirms bijušas agri mirušā vecākā brāļa Johana īpašums. Tās ir galvenokārt teoloģiska satura grāmatas, bet ir arī Rostokas zinātnieka Dāvida Hitreja (*David Chytrās*, arī *Chytræus*, 1530–1600) darbi, romiešu dzejnieka Vergīlija kopoto rakstu izdevums "Opera" u.c.

Par Danielu Hermani pirmais rakstīja rīdzinieks Henings Vite (*Henning Witte*) savā "Biogrāfiskajā diārijā" ("Diarium Biographicum", Gedani, 1688), pēc tam vācu zinātnieks un bibliotekārs Kristians Gotlībs Jehers (*Christian Gottlieb Jöcher*, 1694–1758) "Zinātnieku biogrāfiskajā vārdnīcā" ("Gelehrten Lexikon", Leipciga, 1733). Dzejnieku pieminējis arī Kēnigsbergā dzīvojušais teologs un novadpētnieks Daniels Heinrihs Arnolds (*Daniel Heinrich Arnoldt*, 1706–1775) savos "Kēnigsbergas Universitātes vēstures papildinājumos" ("Zusätze zu seiner

Historie der Königsbergischen Universität", Kēnigsberga, 1756). Vairāk par Danielu Hermani rakstījis rakstnieks, literatūrvēsturnieks Georgs Kristofs Pizanskis (*Georg Cristoph Pisanski*, 1725–1790): "Nachricht von dem preußischen Dichter Daniel Hermann, teils aus den eigenen Schriften desselben, teils aus andern Quellen zusammengetragen" ("Ziņa par prūšu dzejnieku Danielu Hermani, daļēji no viņa paša rakstiem, daļēji no citiem avotiem apkopota", Kēnigsberga, 1758). Jau nāks raksts ir Grobiņā dzimušā baltvācu vēsturnieka, arhivista Teodora Šīmaņa (*Theodor Schiemann*, 1847–1921) publikācija "Daniel Hermann — ein livländischer Humanist" ("Daniels Hermanis — Livonijas humānists", Ham-

burg, Mitau, 1886). Tātad pirms 125 gadiem. Tā sauktā Rīgas humānista Daniela Hermaņa dzīvesstāsts vēl nav līdz galam uzrakstīts.

No vācu valodas tulkojusi Jana Dreimane

Jēkabpils mākslinieces Ainas Karlsones O.Zanderam veidotā grāmatzīme. Tās devīze: "No Jaungulbenes līdz Misiņa bibliotēkai Rīgā"

¹ Kopš 1945.gada Polijas sastāvdaļa, tagadējais nosaukums *Ņidzica (Nidzica)*.

² 1621.gadā pārveidota par Strasburgas Universitāti.

³ Jūsmīgi cildinoša atsauksme par kādu.

⁴ Plašāk šis notikums pazīstams ar nosaukumu "Sv. Bērtuļa nakts" — nakts no 23. uz 24. augustu, kad pēc Francijas karaļnama (pamatā karalienes Katrīnas Mediči un hercoga Anrī de Giza) iniciatīvas tika nogalināta lielākā daļa uz Margaritas d'Valuā un Navarras Anrī kāzām sabraukušo hugenotu.

⁵ *Henry III de Valois*, pirmais vēlētais Polijas–Lietuvas savienības karalis (1573–1574). Francijā valdīja no 1574. līdz 1589.gadam.

⁶ *Hugo Blotius* (1534–1608), holandiešu zinātnieks, ķeizarskās bibliotēkas, tagadējās Austrijas Nacionālās bibliotēkas, pirmais oficiālais bibliotekārs no 1575.gada līdz savai nāvei. Sastādījis pirmo šīs bibliotēkas inventāra sarakstu un sistematisko katalogu, panācis obligātā eksemplāra piešķiršanu bibliotēkai.

⁷ Sarkani iekrāsotas lietuslāses ir meteoroloģiska parādība, kas visbiežāk novērojama Āfrikā. To rada sarkanās nokrāsas putekļi.